

## ODRAZ NACIONALISMU VE ZPRÁVÁCH *DEUTSCHE LEIPAER ZEITUNG* O DVOU POŽÁRECH NA ČESKOLIPSKU

Robert Krejcar

Studie vznikla v rámci projektu SVV IKSŽ 265 501.



**Two great fires in the villages in the Region Česká Lípa at the turn of the 19<sup>th</sup> and the 20<sup>th</sup> century according “Deutsche Leipaer Zeitung”. Disaster of tens families in the background of a national fight**

**Abstract:** At the turn of the 19<sup>th</sup> and the 20<sup>th</sup> century, two villages in the Region Česká Lípa were afflicted by the destructive fire. In 1898 the fire hit the village Bezděz and in 1904 the village Jestřebí. Readers of the Česká Lípa newspapers “Deutsche Leipaer Zeitung” have been informed in detail about the both fires. You could find national elements in their reporting in the both cases. As for Jestřebí lying deep in the closed german language area, the negative national view was milder than in Bezděz, which was situated on the language frontier. The aim of this contribution is not only the way which the both catastrophes were described. Focus is also on national bias against the Czech population. The German Region medium was extremely strong influenced and limited by this nationalism in those days that it did not get rid of it either in referring about cases of suffering of common people in the mentioned villages

**Keywords:** natural disaster, destructive fire, catastrophe, help, the German nation, Czech threat, media policy

Dějiny periodického tisku na Českolipsku se začaly psát 4. července roku 1850, kdy vyšlo první číslo novin, které potom vycházely pod obměňovanými názvy a v různé periodicitě až do května roku 1945. Na mediální scénu vstoupily jako týdeník, od roku 1875 vycházely dvakrát týdně a od 3. srpna 1914 se staly deníkem a vycházely šestkrát týdně. V říjnu roku 1888 změnilý název z *Leipaer Zeitung* na *Deutsche Leipaer Zeitung* (DLZ). Tato změna vyjádřila příklon redakce dosud národnostně snášenlivého listu k bojovnému německému nacionalismu.<sup>1</sup> K německví a boji za německou věc se list sice přihlásil již v roce 1881, definitivně však tato orientace zvítězila až v roce 1888 a viditelným výrazem se stalo právě připojení adjektiva „německý“ ke stávajícímu názvu novin. Německý bojovný nacionalismus na stránkách DLZ pak neustále sílil a redakce usilovala nezastřeně, ba otevřeně a s pýchou, o to, aby se i čtenáři listu zcela identifikovali s ideologií nacionalismu nepřipouštějícího vůči Čechům a Slovanům vůbec žádné kompromisy. Kolem roku 1907, kdy bylo zavedeno v Předlitavsku všeobecné volební právo, přičetl list ke svým úhlavním nepřítelům i sociální demokracii. Tento trend se stupňoval až do vypuknutí první světové války, jako reakce na vznik republiky zesílil v roce 1918 a svého posledního vrcholu dosáhl v letech 1938–1939. Je samozřejmé, že i potom zůstaly noviny vyhraněně nacionalistické, ale po zglajchšaltování tisku pod říšskoněmeckou správou měla redakce novin na volbu agendy minimální vliv.

Nacionalismus redakce DLZ zřetelně vynikl, když list psal o dvou zcela obecně lidských, nepolitických a s národnostními poměry ani boji naprosto nesouvisejících neštěstích – o dvou velkých požárech, k nimž došlo v regionu v roce 1898 a v roce 1904. Ztráty, které postihly celé vesnice, upoutaly samozřejmě pozornost a vyvolaly emoce v širokém okolí. Toho využila redakce DLZ k předložení takového mediálního obrazu tragédie, aby podpořila nacionalistické postoje německého obyvatelstva Českolipska. Protože šlo o využití, či spíše zneužití, velké tragické události pro národnostní štvání ze strany redakce zcela svévolné, zvolili jsme mediální obraz celé tragédie za předmět této studie. O obou tragediích přitom DLZ informovaly rozdílně.

Abychom pochopili tento postoj a cíle redakce, seznámíme se nejprve se samotným listem, s prostředím, ve kterém vycházel, a se čtenáři, jimž byl určen.

### Vydavatelé a redakce *Deutsche Leipaer Zeitung*

Na vytváření charakteru a zaměření listu měli přirozeně rozhodující vliv jeho majitelé a redaktoři. V letech 1895–1898 a potom v letech 1904–1918 redigoval DLZ Alois Funke (jeho dílem je i mediální obraz dvou zhoubných požárů). Vydavatelem a majitelem novin i tiskárny byl v roce 1898 Friedrich Wilhelm Stopp. Jeho vztah k soužití dvou národností v severních Čechách dostatečně ilustruje sám fakt, že to byl právě on kdo „vylepšil“ roku 1888 název novin o slo-

<sup>1</sup> Vývoj listu v letech 1850–1880 viz studie: KREJCAR, Robert: *Počátky periodického tisku v České Lípě*. In.: Bezděz, vlastivědný sborník Českolipska 17/2008, s. 41–64.

vo Deutsche.<sup>2</sup> Na konci 19. století přešly noviny i tiskárna do rukou rodiny Bergmannů, kteří pocházeli z Úštěku. Bergmannové potom vlastnili noviny i tiskárnu až do zaboru českého pohraničí v říjnu 1938. Přejali od Stoppa s pochopením již dostatečně rozvinutý prapor německého militantního nacionalismu, a tak v tomto ohledu byl vývoj listu zcela plynulý. V tom směru panovala naprostá shoda i mezi majiteli listu a jeho redaktorem. Alois Funke byl nejstarší syn poslance a starosty Litoměřic JUDr. Aloise Funkeho, známého bojovníka za německou věc a jeho syn Alois názory otce převzal.<sup>3</sup> V prosinci roku 1898 Alois Funke ml. po čtyřech letech z České Lípy odešel<sup>4</sup> a do města i do čela redakce *DLZ* se vrátil v červnu 1904. Soustavně posiloval militantní linii listu a vedl německé českolipské měšťany k tomu, aby si konečně pořádně uvědomili, že jsou českou menšinou vlastně nebezpečně ohroženi a že české nebezpečí je tak vážné, že by se v případě, že by zůstali lhostejní a vlažní, mohli dostat pod českou nadvládu. Čtenáři *DLZ* nesměli být ponecháni iluzi, že jejich dosud klidné město a kraj bez větších národnostních střetů jsou ostrůvkem, ve kterém německé hegemonii nic nehrozí. Funke zveřejňoval varování nejenom v rubrice *Auf deutscher Wacht (Na německé stráž)*, kterou zavedl, ale i především ve svých úvodnicích. Jeho koncepce preventivní obrany je zřetelná z oslovení odběratelů na třetí čtvrtletí 1904. Redakce si pochvalovala, že se rubrika *Auf deutscher Wacht* se setkala s příznivým přijetím a bude dále rozšířena, „protože také národní poměry v Lípě samé i v politickém okrese si vyžadují pozornost“.<sup>5</sup> Funke chtěl donutit čtenáře k samostatnému, samozřejmě protičeskému, hodnocení národnostní situace, chtěl, aby si čtenáři sami všimli českých „nepravostí“ a naučili se proti nim rázně vystupovat a o tom všem také informovat na stránkách *DLZ*. K tomu zavedl další novou rubriku – *Öffentlicher Sprechsaal (Otevřená hovorňa)*. „V této rubrice budou mít naši čtenáři příležitost vyjádřit se k národnostní záležitostí a k otázkám života v obci i v okrese“, píše se v ohlášení nové rubriky.<sup>6</sup> Jako nejstarší trvale vycházející a jediný celoplošný regionální list pro území politického okresu Česká Lípa (Böhmisch Leipa) měly *DLZ* vliv nepochybně velký a jistě významně ovlivnili česko-německé soužití v regionu.

### Čtenářské zázemí *Deutsche Leipaer Zeitung*

Cíle redakce v letech, která nás zajímají, tedy známe. Seznamme se ještě ve stručnosti se čtenáři, na které se snažily *DLZ* působit a získat je pro boj za německou věc. Náklad novin se pohyboval do 2 500 výtisků. Počet čtenářů byl přitom limitován počtem obyvatel regionu, především

počtem obyvatel samotné České Lípy, kde byl zájem o noviny přirozeně největší. V roce 1900 měl politický okres Česká Lípa 71 627 obyvatel a sestával ze tří soudních okresů Česká Lípa, Bor a Mimoň (náklad *DLZ* tedy počítal s o něco více než třemi procenty obyvatel politického okresu).

Čtenářským zázemím listu byl soudní okres Česká Lípa (Böhmisch Leipa) s 26 717 obyvatel. Z tohoto počtu žilo 10 003 lidí přímo ve městě a dalších 1 487 lidí bydlelo v blízkých (ale dosud správně samostatných) obcích. Jinak v soudním okrese převažovala malá venkovská sídla, jenom ve třech z nich žilo víc než tisíc obyvatel. Vliv okresních úřadů a institucí na vzdělanostní a kvalifikační složení obyvatel České Lípy byl stejný jako ve většině okresních měst. Ale Česká Lípa měla svá specifika, která ji od jiných okresních měst odlišovala. předně ve městě sídlily dvě důležité krajské instituce, krajský soud a krajské státní zastupitelství, byla zde řada škol a učitelstvo měšťanských, středních a pokračovacích škol a především gymnasiální profesori a studenti jistě patřili k okruhu čtenářů novin. Značný vliv život města měla také železnice. Ve městě byly veškeré železniční provozy, včetně železničních dílen a lokomotivního depa. Ostatně Česká Lípa si ráda dávala přídomek „město škol a železnic“. I mezi nimi noviny jistě nacházely dostatek čtenářů: redakce jistě mohla počítat také s lékaři, právníky, zaměstnanci úřadů i soudu i zaměstnanci dvou tiskáren a redakce českolipských novin, a jistě i s majiteli dílen a živností vůbec.<sup>7</sup>

Z 21 930 obyvatel soudního okresu Bor (Haida) žilo 6 245 v Boru a Arnultovicích (Arnoltsdorf). Specifikem zde byl vysoký podíl lidí živících se sklářstvím nebo s ním související výrobou. Počet čtenářů listu zde byl samozřejmě nižší než v České Lípě a jejím bezprostředním okolí. To platí i pro soudní okres Mimoň (Niemes) s 22 980 obyvateli, z nichž žilo 6 024 v samotné Mimoně. Na území okresu byly velké kontrasty mezi průmyslovou Mimoní a zapadlými obcemi v okolí Ralska (Rollberg).

Podle sčítání lidu z roku 1900 se 96,5 % obyvatel politického okresu hlásilo k římsko-katolickému vyznání a 99,3 % k německé obcovací řeči.

*DLZ* měly svá prodejní místa ve všech výše jmenovaných městech, kde byl i příjem inzerce. Ale list se prodával i v Dubé (Dauba) a Úštěku (Auscha) a inzerci bylo možno podávat také ve Vídni a v Praze. Většinu abonentů, kteří žili mimo Českou Lípu, doručovala list vlaková pošta.

Snahou *DLZ* jako ostatně každých novin bylo čtenáře co nejvíce zaujmout, a proto, ač byly především regionálním listem, informovaly i o mediálně zajímavých – obvykle nešťastných – událostech, které se odehrály mimo region, včetně událostí zahraničních. Hlavním kritériem pro umístění

<sup>2</sup> KREJCAR, Robert: *Zmátaná doba před příchodem Bergmanna. Od Leipaer Zeitung přes Leipaer Deutsche Zeitung k Deutsche Leipaer Zeitung (1882–1892)*. In: *Bezděz* 18/2009, s. 79–103.

<sup>3</sup> Poslanec JUDr. Alois Funke byl v roce 1909 povýšen do šlechtického stavu (Dr. Alois Funke, Edler von Elbstadt) a redaktor Alois Funke se potom psal von Funke. Jeho militantní nacionalismus mj. ukazuje mediální obraz, který veřejnosti předložil, když jeho bratra v prosinci 1897 napadl duševně vyšitý pacient a *DLZ* případ prezentovaly jako nevydařený pokus o úkladnou vraždu, za kterou stáli „vše německé nenávidějící Slované“, kteří tak chtěli oslabit „bojovníka a ochránce Němců“ poslance JUDr. Funkeho. – *Ein Mordanschlag gegen Dr. Funke* (*DLZ* (1897), 11.12., úvodník) stejně jako slova nekrologu v listě, když poslanec Funke zemřel: „Bojoval neúnavně za práva Němců v Čechách – Narodil se v Litoměřicích na jazykové hranici, ve městě ohroženém slovanským přílivem...“ – *Am Grabe des Abgeordneten Dr. A. von Funke*, (*DLZ* (1911) 28.1., s. 1–3).

<sup>4</sup> *Zum Abschied*. *DLZ* (1898) 14. 12., s. 2.

<sup>5</sup> *Bezugs-Einladung*. *DLZ* (1904), 25.6., s. 1.

<sup>6</sup> *DLZ* tamtéž.

<sup>7</sup> Redakce a dvě knihtiskárny zaměstnávaly v té době v České Lípě úhrnem kolem stovky lidí.

v novinách a poskytnutí prostoru (na titulní straně, více stran, zvláštní příloha) nebyla nakonec provenience události, ale její rozsah a senzacnost. „Obyčejná“ neštěstí v regionu (úmrtí při různých nehodách, lokální povodně a požáry, apod.) byla „odbyta“ krátkými notickami v rubrice *Aus Stadt und Land (Z města a země)*. Menší neštěstí z území mimo region nebo ze zahraničí byla zařazována do telegrafických a později do telefonních rubrik.<sup>8</sup> Mimořádný prostor byl však v listě věnován takovým senzacím, jako byly soudní procesy s vrahy, atentáty na korunované hlavy, velké povodně a požáry a velká vlaková neštěstí, tedy události, které lidi zajímaly, které je upoutaly a o kterých chtěli číst.<sup>9</sup>

Samozřejmě tragické požáry, k nimž došlo v odstupu pouhých šesti let a byly mimořádné nejen svým rozsahem a tragickým dopadem, ale navíc i blízkostí míst, kde k nim došlo (nelze zcela vyloučit, že se mohly dotknout v některém případě i někoho osobně známého) vyvolaly v České Lípě právě takovou mimořádnou pozornost.

### Mediální zpracování dvou velkých požárů v *Deutsche Leipziger Zeitung*

V situaci rostoucí bojovnosti využila redakce *DLZ* i požárů v obcích Jestřebí (Habstein) a Bezdězu (Bösig) přes jejich obecně lidský a nikoliv nacionální charakter k tomu, aby apelovala především na nacionální uvědomění čtenářů, a výzvy k lidské solidaritě omezila na solidaritu mezi „soukmenovci“. Co však poněkud překvapí, je to, že jim věnovala pozornost rozdílnou. Důvod tohoto rozdílu se pokusíme najít ve zprávách o událostech samotných.

Nejprve představíme mediální prezentaci požáru v Jestřebí v roce 1904, kterému byla, jak uvidíme, věnována pozornost menší. Na pozadí mediální prezentace této události pak pozornost věnovaná o šest let dříve požáru v Bezdězu vynikne.

**Mediální obraz požáru v Jestřebí.** Obec Jestřebí (Habstein) leží 10 km jižně od České Lípy a byla vzdálená cca 25 km od jazykové hranice. Podle sčítání lidu z roku 1900 mělo Jestřebí 600 obyvatel, z nichž většina se živila zemědělstvím, mimo to zde byl obchod a obvyklá vesnická řemesla, v obci byl mlýn a zpracovával se i kolem Novozámeckého rybníka rostoucí rákos. Několik domů bylo postaveno stranou od vlastní obce na hranici jejího katastru, v těsném sousedství rovněž zemědělské obce Provodín (Mickenhan) se 420 obyvateli.<sup>10</sup>

K Jestřebské tragédii došlo v sobotu 9. července 1904. *DLZ* ji zaznamenaly ve svém nejbližším vydání, v č. 54, které vyšlo ve středu 13. července.<sup>11</sup> Je přirozené, že zpráva o takové události byl věnován větší počet stran a byla umístěna jako první. Redakce *DLZ* v uvedeném čísle operativně vypustila úvodník a nahradila jej výzvou k pomoci

postiženým. Výzvu vydal pomocný výbor, který se ustanovil v pohořelé obci a měla věcný a dobře srozumitelný obsah, bez postranního podtextu. Jménem pomocného výboru ji podepsali místní farář Friedrich Hahnel a starosta obce Wilhelm Münzberger a redakce do textu jejich výzvy nejspíše nezasáhla. V naléhavém apelu Jestřebských se široká veřejnost dověděla, že 9. července shořelo v Jestřebí deset obytných domů s přilehlými stavbami. Požár se v nárazovém větru šířil tak rychle, že se kromě velkých hospodářských zvířat nepodařilo nic jiného zachránit. Shořel veškerý majetek i zásoby jídla a krmiva. Dvacet pět rodin, to je přes sto lidí, se ocitlo bez přístřeší a naléhavě potřebují pomoc. Škoda činí 122 000 K, pojištěn byl majetek jen za 45 000 K. „*Darujte peníze, oděvy všeho druhu, trvanlivé potraviny a vybavení domácností na obecní úřad v Jestřebí (stanice české Severní dráhy Jestřebí)*“,“ píše se ve výzvě.<sup>12</sup> Na tu pak navazovala téměř pětistránková zpráva redakce, která vyšla pod hlavním titulkem *Die Feuersbrunst von Habstein (Požár v Jestřebí)*. Její redakční zpracování bylo profesionálnější, ale ztratilo objektivnost. Hlavní body byly shrnuty v podtitulku. *Bylo zničeno 18 čísel popisných a 36 k nim patřících stavení. Bylo ztraceno mnoho dobytka, nářadí, vybavení a jiného majetku. Je nutná co nejrychlejší pomoc! Během pár hodin přišlo přes 100 německých pracovitých soukmenovců na mizinu.*<sup>13</sup>

Noviny tedy podpořily výzvu k pomoci pohořelým. V redakční variantě ale přibyl apel na národní soudržnost a solidaritu, který ve výzvě samotných Jestřebských chyběl. Autor článku vycházel z předpokladu, že uvedením stereotypu „pracovitý soukmenovec“, tedy Němec, nejen posílí kladnou odezvu žádosti o pomoc, ale připomene také její národnostní podmíněnost. Povinností Němce je pomáhat zase Němci, říká článek v podtextu. Národnostní prvek se tak dostal do tragédie až díky mediaci. Zatímco pomocný výbor reagoval na neštěstí bezprostředně, dá se říci impulzivně, měl redaktor *DLZ* potřebný časový i osobní odstup k promyšlení medializační taktiky. Pod mezititulkem *Der Ausbruch des Feuers (Výbuch ohně)* následovalo vylíčení okolností vzniku požáru a příčin jeho rychlého rozšíření, a to s využitím působivého kontrastu. Aby vzbudil dojetí, autor nejprve vylíčil atmosféru pohody sobotního dne před vypuknutím požáru. Představu venkovské idylly vzbudila už sama věta, že „*v sobotu 9. července bylo krásné ráno, na modrém bezmračném nebi pálilo od rána slunce*“, kterou doplnila zmínka, že „*část obyvatel Jestřebí (ves má kolem 500 obyvatel ve 120 číslech) byla na zhruba hodinu vzdálených polích*“ a představu pokojného života a práce korunovala sdělením, že část vesničanů „*se odebrala pod vedením P. Friedricha Hahnela na pouť do Horní Police*“ (Ober-Politz). Popsanou idylu bez přechodu vystřídal líčení

<sup>8</sup> Jednalo se o několikařádkové informace vždy ve stejné úpravě.

<sup>9</sup> Příkladem je zpráva o atentátu na rakouskou císařovnu Alžbětu apod. Kvůli zprávě o dvojnásobné vraždě v Janově u Nového Boru (Jonsdorf) v dubnu 1909 a následném soudním procesu s patnáctiletým vrahem Hermann Wänke byl v *DLZ* č. 34 z 30. dubna 1909 vypuštěn úvodník i fejeton a pod titulkem *Ein Doppel-Raubmord in Haida (Dvojnásobná loupežná vražda v Boru)* byly líčení vraždy dány tři strany a celá strana i v *DLZ* č. 35. Soudnímu procesu s mladým vrahem a rozsudku pak byla věnována zvláštní čtyřstránková příloha *Der Prozess Hermann Wänke. Ein 15jähriger Raubmörder, (Proces s H.W. Patnáctiletý loupežná vrah – DLZ (1909), 28.9., příloha listu)*.

<sup>10</sup> HANTSCHEL, Franz: *Heimatkunde des politischen Bezirkes B. Leipa*, B. Leipa 1911.

<sup>11</sup> *DLZ* tehdy vycházely dvakrát týdně, ve středu a v sobotu.

<sup>12</sup> *Aufruf!* *DLZ* (1904), 13.7., s. 1. Výzva byla opakována v *DLZ* (1904), 16.7., s. 1.

<sup>13</sup> *Die Feuersbrunst von Habstein. DLZ* (1904), 13.7., s. 1–3 a 6–7

požáru, který „vypukl v domě č. 91, který stál pod Jestřebskou skálou“<sup>14</sup> skoro na severozápadním konci obce. Než někdo pomyslel na záchranu, stál dřevěný dům s šindelovou střechou v jednom plameni. V tom přišel prudký vítr, který ihned roznesl ohnivé jazyky do okolí. Protože bylo dlouho sucho, stačila jedna jiskra, aby střechy stály v plameni. Přival ohně nešlo zastavit. K dovršení neštěstí vítr přenesl snop jisker až do Nádražní ulice a tak vzniklo další ohnisko požáru, neuvěřitelně daleko od původního jádra“.<sup>15</sup> Pod mezititulkem *Die Arbeit der Feuerwehren* (Práce hasičů) chválila reportáž obětavou práci hasičů, která byla krásným příkladem pomoci širokého okolí. K požáru se sjelo 20 hasičských stříkaček nejen z vesnic v blízkém okolí, ale i z České Lípy (Böhmisch Leipa), Chlumu (Klum), Doks (Hirschberg), Brenné (Brenn), Žizníkova (Schiesnig) a dokonce až z Dubé (Dauba).

Je nutno konstatovat, že i na začátku 20. století, v roce 1904, stejně jako dnes, neudržela ani katastrofa takového rozsahu, jako byl požár v Jestřebí, pozornost tisku dlouho. *DLZ* č. 55 jí sice věnovaly hlavní článek, ale ten už byl vlastně jen obecně platnými poučeními o protipožární ochraně, jedno z hlavních poučení např. vyzývalo k odstranění pokud možno co nejrychleji hořlavých krytin střech.<sup>16</sup>

Na straně 4 stejného vydání byl zveřejněn seznam pohořelých podle čísel popisných a proložené vysázené varování *Warnung* – upozorňující na podvodníky, kteří neštěstí zneužívají, vydávají se za pohořelé a snaží se získat podporu; list proto doporučuje: „*Veškerou pomoc je nutno posílat přímo na obecní úřad v Jestřebí*“.<sup>17</sup> Je evidentní, že se někteří tehdejší lidé od dnešních příliš nelišili.

**Mediální obraz požáru v Bezdězu.** Obec Bezděz (Bösig) leží cca 30 km jižně od České Lípy a v té době se nacházela na jazykové hranici. Správně spadala pod politický a soudní okres Dubá. Podle sčítání lidu z roku 1900 zde žilo 499 obyvatel převážně zemědělců, dále v obci byly tradiční vesnické živnosti, určitou roli zde hrál i turistický ruch. Nedaleko obce totiž vedla trať Česká Lípa – Bakov nad Jizerou a obec měla vlastní nádraží.

Požár, který zpusťil část obce, vypukl v noci z úterý 22. srpna na středu 23. srpna 1898. Středeční vydání *DLZ* (č. 66) tak už nemohlo požár zachytit, a zpráva o události se dostala až do sobotního vydání listu, do úvodníku č. 67 z 27. srpna, který přinesl jak základní informaci o neštěstí, tak i výzvu k pomoci postiženým. Autorem byl i tentokrát šéfredaktor listu Alois Funke. K základním údajům o požáru: „*V noci z úterý na středu 22/23 srpna shořelo během několika málo hodin 21 čísel popisných s přilehlými staveními. Silný vítr hnal jiskry a plameny a 27 místních hasičů bylo proti ohnivé záplavě zcela bezmocných*“.<sup>18</sup> připojil naléhavý apel, ve kterém zdůraznil národnostní aspekt. Upo-

zornil, že se jedná o **německou obec na jazykové hranici** a současně zpochybnil čistotu charitativních pohnutek výzvy k pomoci k postiženým: „*Češi se teď budou snažit podle všeho získat co nejvíce parcel k českému osídlení. Protože Bezděz leží přímo na jazykové hranici, je potřeba rychlá pomoc všech Němců, bez rozdílu stran. Dva čeští stavitelé byli v obci Bezděz už 24. srpna*“.<sup>19</sup> Národní struna zde tedy zřejmě nesloužila jen k probuzení národnostní solidarity, ale měla výrazně preventivně protičeský charakter, souzněla s trvalým úsilím národovců o vytvoření německých uzavřených území, o vytvoření státu ve státě. Text úvodníku doplňoval seznam poškozených, kterým je potřeba pomoci, s uvedením výše škody, kterou utrpěli. Aby nebyli případní dárci na pochybách, byli ujištěni, že **všichni uvedení pohořelí jsou Němci**.<sup>19</sup>

Výzva o pomoc německým „soukmenovcům“, otevřeně motivovaná nikoliv soucitem s pohořelými, ale především tím, že je třeba zabránit eventuálnímu zakupování Čechů v obci Bezděz, nepřinesla asi očekávané výsledky. Po týdnu proto vyšla výzva v *DLZ* znovu, ale autor tentokrát položil větší důraz na lidský rozměr tragedie (snad právě jeho snaha o vyvolání nacionálního antagonismu nebyla v daných souvislostech tak úspěšná, jak chtěl a čekal), zdůraznění důvodu k pomoci národnostní solidaritou k postiženým však zůstalo. Apel byl pro svou závažnost opět umístěn do prostoru vyhrazeného pro úvodník: „*23. srpna podlehl plamenům část německé vesnice Bezděz, ležící na jazykové hranici. Během pár hodin shořelo 21 čísel popisných, celkem přes 60 staveb. Přes 100 lidí, vesměs Němců, přišlo o střechu nad hlavou a o celý majetek. Pojišťovny vyčíslily škodu přes 60 000 zlatých*“.

*Tato tak nevýslovně smutná situace těžce zkoušených německých obyvatel Bezdězu nás nutí, abychom se na Vás obrátili s prosbou o pomoc v penězích, potravinách, domácím zařízení nebo obilí. Tyto milodary je nejlepší dopravit přímo pomocnému výboru v Bezdězu. Sbirku oděvů z Lípy budeme jménem dárců zajišťovat v městské tělocvičně. Redacteur L. Funke*“.<sup>20</sup>

Ve stručnější podobě vyšla výzva ještě v *DLZ* č. 70, přinesla určitá upřesnění v organizaci pomoci a nevynechala apel na německou solidaritu: „*Myslete na neštěstí těžce zkoušených německých pohořelých v Bezdězu a podle možnosti darujte potraviny, obilí, náradí, peníze a oblečení. Potraviny odvážíme přímo pomocnému výboru do obce Bezděz. Oblečení odevzdávejte v městské tělocvičně. Peněžní dary přejímá redaktor Funke a vybrané částky potom vykáže v „DLZ“ Redakce*“.<sup>21</sup>

Řekli jsme již a ukázali si na textech z *DLZ*, že mediální obraz obou událostí v podstatě stejných rozsahem neštěstí i počtem poškozených lidí (a konečně i jejich národností)

<sup>14</sup> Jestřebská skála je pískovcový blok se zbytky středověkého hradu.

<sup>15</sup> Nádražní ulice – stavebně odlučená část obce Jestřebí u vesnice Provodín. Požár tedy řádl i „před branami“ Provodína.

<sup>16</sup> *Die Lehren des Habsteiner Brandes*. *DLZ* (1904), 16.7., hlavní článek.

<sup>17</sup> *Warnung*. *DLZ* (1904), 16.7., s. 4.

<sup>18</sup> *In Elend und Noth. (Zum Brande in Bösig.)* *DLZ* (1898), 27.8., úvodník.

<sup>19</sup> *DLZ*, citovaný úvodník, s. 2.

<sup>20</sup> *AUFRUF an alle mildthätigen deutschen Volksgenossen!* *DLZ* (1898), 3.9., s. 1. – Redaktor Funke běžně používal jméno Alois a jenom zřídka se podepisoval jako Louis.

<sup>21</sup> *Aufruf. Deutsche Volksgenossen!* *DLZ* (1898) 7.9., s. 1, umístění jako 3.9. Redakce bedlivě sledovala ohrožení německého jazykového území i mimo oblast Českolipska.

se liší. Konstatovali jsme, že požáru z roku 1898 byla věnována pozornost podstatně větší, a to přesto, že srovnáváme zprávy stejného listu, který v šesti letech mezi oběma požáry nezaznamenal žádné výrazné a zásadní změny, a že autor obou zpráv je týž. Jediný rozdíl je v poloze obcí, a *DLZ* to zaznamenává: „... Protože Bezděz leží přímo na jazykové hranici, je potřeba **rychlá pomoc všech Němců**, bez rozdílu stran.“ (*DLZ* (1898) 27.8.) Jestřebí leželo v německém „vnitrozemí“ a Bezděz na jazykové hranici. Že tento rozdíl byl pro redakci *DLZ* důležitý, říká redakce zcela zřetelně a než zmírnit utrpení „soukmenovců“ bylo pro ni důležitější předejít tomu, že „Češi se teď budou snažit podle všeho získat co nejvíce parcel k českému osídlení“ (*DLZ* (1898) 27.8., úvodník). Velké neštěstí mnoha „soukmenovců“ bylo pro redakci *DZL* především příležitostí k povzbuzení národnostní nesnášenlivosti.

### Závěr

Mediální zpracování dvou velkých požárů na Českolipsku podobného rozsahu a dopadu – kolem stovky postižených obyvatel – mělo rovinu informační, sociální a národnostní. Zpracování a prezentace roviny informační a sociální bylo v obou případech takřka totožné, drželo se stejné šablony. Obě zprávy informovaly, byly nové a uvedené údaje pravdivé. Stejně byly v obou případech i apely na solidaritu, obě zprávy zdůrazňovaly solidaritu k „soukmenovcům“. Rozdíl je ve výzvách k veřejnosti, aby pomohla po-

hořelým, stejně postižení lidé v Jestřebí neměli na své straně „výhodu“ polohy na jazykové hranici, autor zpráv necítil obavu, že by se v obci usazovali Češi a byl narušen její německý charakter. Vědomé strašení Čechy stavělo potenciální dárcé v případě požáru na Bezdězu před složitější volbu než v případě Jestřebí: nepřispěje-li Bezdězským, bude se jevit nejenom jako lakomec, ale i jako špatný Němec, který ohrozil německé zájmy, a ten, jehož jméno se neobjeví na seznamu dárců, bude společensky poškozen. Strach z přistěhování Čechů do německých teritorií nebyl na stránkách *DLZ* vysloven poprvé, naopak byl dlouhodobě pěstován a systematicky přiživován, zde však byl použit/zneužit v souvislosti, kdy neštěstí řady lidí mělo pomoci politickému cíli a tak podpořit názory hlásané redakcí. I když nutnost výzvy k pomoci opakovat (a pozměnit) navozuje možnost, že úspěch redakce nebyl na konci 19. století ještě sto procentní, samo využití živelné katastrofy na stránkách *DLZ* k posílení národního antagonismu v českém pohraničí místo výzvy k vzájemné solidaritě ukazuje hloubku narůstajících problémů v soužití dvou národností v českém pohraničí.

### Literatura a tištěné prameny

Bezděz, vlastivědný sborník Českolipska 17/2008, s. 41–64  
Bezděz, vlastivědný sborník Českolipska 18/2009, s. 79–103  
Deutsche Laipaer Zeitung, 1897, 1898, 1904, 1909, 1911  
HANTSCHER, Franz: *Heimatkunde des politischen Bezirkes B. Leipa*, B. Leipa 1911

